BIBLIOTECI POPORALE ALE „ASTREI"
(PARTEA A II-a)*

La începutul secolului al XX-lea acţiunea de înfiinţare şi organizare a bibliotecilor populare se afla în plină desfăşurare. În urma introducerii Regulamentului pentru buna desfăşurare a despărţămintelor şi a agenturilor şi mai ales a celui de funcţionare şi administrare a bibliotecilor populare, această activitate a luat un caracter organizat, iar ştirile despre ea, precum şi despre funcţionarea bibliotecilor sînt mult mai cuprinzătoare.

În sprijinul acestei acţiuni au stat permanent nu numai publicaţiile Asociaţiunii, ci şi presa vremii. Încadrîndu-se în orientarea „Astrei" actuală în acel timp, după care numai prin ridicarea maselor largi la un grad de cultură mai înalt se putea ajunge la progres, *Foaia Poporului* conchide: „În starea în care ne aflăm noi azi cea dintii şi cea mai potrivită cărare este aceea, pe care învăţăm şi căpătăm îndemînare să ne alcătuim în sate biblioteci poporale" [127]. În acelaşi sens scrie *Solia Satelor:* „Cărţi, cărţi pentru popor! Acolo e un suflet mare, care cere lumină ... Acolo-i puterea şi viitorul nostru" [128] şi *Răvaşul* care, într-un articol închinat bibliotecilor populare face un apel tuturor de a înfiinţa asemenea instituţii: „Să dăm mînă cu mînă: preoţi şi învăţători şi toată inteligenţa de pe la sate şi să înfiinţăm biblioteci poporale" [129]. Despre necesitatea înfiinţării şi însemnătatea lor vorbeşte şi învăţătorul George Maican în cîteva din numerele *Foii Poporului:* „Minte luminată însă nu putem avea decît prin învăţătură, iar învăţătura ne-o cîştigăm în şcoală ca băieţi şi prin cetire ca oameni mari, ieşiţi din şcoală. Ca însă să putem ceti cărţi bune, cu sfaturi şi învăţături folositoare avem lipsă de biblioteci poporale ... Simţind noi lipsa acestor biblioteci am hotărît ... să îndemnăm poporul şi pe fruntaşi a întemeia astfel de aşezăminte de mare folos, prin care se lăţeşte lumina la sate" [130].

---

* Partea I în *ActaMN*, VI, 1969, p. 347—360. Numerotarea notelor o continuă pe cea din partea I.

127 *Foaia Poporului*, nr. 14, 2/15 apr. 1900, p. 157.

128 E. Precup, *Bibliotecile poporale la sate*, în *Solia Satelor* (Cluj) nr. 20, 12/25 mai 1913, p. 5.

129 C. Grue, *Să înfiinţăm biblioteci poporale*, în *Răvaşul*, nr. 33, 14 noiembrie 1903, p. 129.

130 *Foaia Poporului*, nr. 12, 19 mart./1 apr. 1900, p. 133; I. Domşa, în *Călăuza Bibliotecarului*, nr. 6, 1956, p. 23.

Totodată conducerea Asociaţiunii a început să se preocupe mai mult de îndrumarea şi controlul activităţii filialelor ei: s-a cerut despărţămintelor, printr-o serie de circulare, o evidenţă clară a activităţii lor, ele fiind obligate să trimită rapoarte pînă la sfîrşitul fiecărui an [131] şi s-a hotărît numirea unor comisii menite să cerceteze despărţămintele cu activitate mai redusă şi fără nici o activitate [132]. Începînd cu anul 1900 acţiunea de înfiinţare a bibliotecilor şi de perfecţionare a activităţii lor, îndreptată spre adaptarea acestora la condiţiile concrete existente în despărţăminte, pentru a le asigura o eficienţă sporită, poate fi urmărită în primul rînd pe baza rapoartelor generale din arhiva Asociaţiunii şi a rapoartelor generale publicate. Pe baza acestora s-a întocmit tabelul nr. I, care cuprinde, în cifre, activitatea „Astrei“ legată de înfiinţarea şi funcţionarea bibliotecilor populare, indiferent dacă ele erau stabile sau ambulante (şi unele şi celelalte înscrise în Regulamentul de funcţionare al bibliotecilor) [133].

Din tabel apar evidente succesele dobîndite de Asociaţiune în activitatea de creare a agenturilor şi bibliotecilor populare. Acestea din urmă au crescut în primii 14 ani ai secolului al XX-lea de la 54 la 626, deci de aproape 12 ori, înregistrînd creşteri însemnate mai ales după anul 1907, cînd Asociaţiunea ia o serie de măsuri concrete pentru sporirea numărului şi îmbunătăţirea activităţii lor.

Considerînd că eficienţa bibliotecilor ambulante este mult mai mare decît a celor stabile, o serie de despărţăminte au optat pentru acest gen. La adunarea generală de la Mehadia (1900) s-a recomandat chiar înfiinţarea mai ales a bibliotecilor am-

---

131 Arhivele Statului Sibiu, fond Astra (în continuare ArhAstra), pach. 144/1901, nr. 332, 381; Procese Verbale, reg. 76/1905, nr. 1089, 1137.

132 Idem, Procese Verbale, reg. 75/1904, nr. 1025.

133 Precizăm că nu pentru fiecare an există date complete şi, uneori, cele existente nu pot fi îndeajuns verificate; dar, în general, cifrele din tabel reflectă activitatea reală a Asociaţiunii în acest domeniu. Acolo unde datele existente nu sînt complete, datorită inexistenţei materialului documentar, cele ce lipsesc nu sînt în măsură să producă schimbări cît de cît importante în aprecierea situaţiei de ansamblu. Trebuie menţionat, de asemenea, că pentru unii ani lipsesc datele privitoare la numărul despărţămintelor, iar pentru alţii nu sînt cifre exacte asupra celor în care existau biblioteci, ca urmare a netrimiterii rapoartelor anuale, de unele despărţăminte, Comitetului Asociaţiunii şi, în sfîrşit, o ultimă precizare: pentru anii în care apar două cifre, prima este din arhivă, iar a doua din presa vremii. Datele exacte s-au dovedit a fi, în urma verificărilor, cele publicate. Explicaţia constă în faptul că de la întocmirea rapoartelor generale (= cele existente în arhiva Astrei) şi pînă la publicarea lor interveneau corectări şi precizări făcute, foarte probabil, pe baza unor rapoarte întîrziate. Aşa se explică de ce cifrele din arhive se contrazic uneori. De ex., pentru anul 1910: în raportul din arhivă figurează 257 agenturi şi 390 biblioteci (ArhAstra, pach. 197/1911, nr. 1339, iar în 1911, tot raportul din arhivă, dă 271 agenturi şi 442 biblioteci, menţionînd, totodată, că numărul agenturilor a crescut cu 15 (!) iar cel al bibliotecilor cu 67 (!); (ArhAstra, pach. 161/1912, nr. 1394, p. 164).

Tabel I. Numărul agenturilor, despărţămintelor şi bibliotecilor [134]

Anul	Nr. agenturi	Nr. bibliot.	Nr. despărţăminte	Nr. desp. cu bibl.
1900	42	54	38	?
1901	43	71	41	?
1902	84	97	44	?
1903	97	108	46	29
1904	?	115	46	?
1905	105	119	46	?
1906	122	122	?	?
1907	165	230	49	34
1908	206	295	51	39
1909	256	337	56	40
1910	257 259	390 375	60	42
1911	271 274	442	67	44
1912	395	501	74	54
1913	488	594	82	57
1914	523	626	87	65

bulante, ca fiind cele care dau rezultate mai importante [135]. Urmarea a fost că în acest an, despărţămintele care abia acum au pus bazele unor biblioteci (Trei Scaune [136], Cohalm [137]) au înfiinţat numai biblioteci ambulante. De altfel, în primii ani de la începutul secolului se situau în frunte despărţămintele cu biblioteci ambulante: Braşovul unde o asemenea situaţie era firească, deoarece animatorul şi iniţiatorul bibliotecilor ambulante, Grigore Maior, îşi desfăşura activitatea aici, avea în 1900, 12 biblioteci ambulante cu cîte 86—100 volume [138], cărora li se adaugă alte două în următorii doi ani [139]. Datorită numeroaselor donaţii, sistemul dorit de Grigore

[134] Tabelul a fost întocmit pe baza rapoartelor generale ale Asociaţiunii pe anii 1900—1914: ArhAstra, pach. 150/1902, nr. 539; pach. 168/1908, nr. 901/1904, f. 4—5; pach. 178/1908, nr. 905/1905, f. 18—28; pach. 175/1907, nr. 845, p. 17, 18; pach. 179/1908, nr. 742, p. 3, 6, 10; pach. 184/1909, nr. 1038, p. 15, nr. 1039, p. 6; pach. 187/1910, nr. 846, p. 3, 16; pach. 197/1911, nr. 1339, p. 15 a, b; pach. 261/1912, nr. 1394. p. 164; pach. 411/1913, nr. 1441, p. 5, 22; pach. 411/1914, nr. 1637, p. 2, 9—10; pach. 411/1915, nr. 1025, p. 5—6, 13; *Transilvania*, nr. VI—VIII, 1901, p. 60; nr. I, ian.—febr. 1902, p. 56; nr. III, iul.—sept. 1909, p. 213, 254, 278; nr. 3, mai—iunie, 1910, p. 201, 263; nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 492; nr. V, sept.—oct. 1912, p. 306, 375—386; nr. IV—V, iul.—oct. 1913, p. 204; nr. 7—9, 1 sept. 1914, p. 93, 252—292; nr. 7—12, 1 dec. 1915, p. 102, 105; *Analele Asociaţiunii* (în continuare *Analele)*, nr. IV, iul. 1903, p. 64; nr. III, mai—iun. 1904, p. 78—79; nr. IV, iul.—aug. 1905, p. 87; nr. IV—VI, iul.—dec. 1906, p. 77, 80; nr. III, iul.—sept. 1907, p. 70—71; nr. II, apr.—iul. 1908, p. 63; *Gazeta Transilvaniei*, nr. 197, 6/19 sept. 1901, p. 3; nr. 167, 29 iul./11 aug. 1903, p. 3; nr. 197, 6/19 sept. 1906, p. 3; nr. 163, 25 iul./7 aug. 1908, p. 5; *Tribuna*, nr. 163, 5/18 sept. 1902, p. 649; *Telegraful Român*, nr. 84, 11/24 aug. 1911 p. 358; nr. 86, 20 aug./2 sept. 1913, p. 350.

[135] *Gazeta Transilvaniei*, nr. 196, 3/16 sept. 1900, p. 2.

[136] *Idem*, nr. 240, 29 oct./11 nov. 1900, p. 2.

[137] ArhAstra, pach. 143/1901, nr. 134.

[138] Idem, nr. 154.

[139] Idem, pach. 148/1902, nr. 154; *Analele*, nr. I, ian.—febr. 1903, p. 37.

Maior, ca în despărţămînt să circule trei serii de cîte 10 biblioteci cu material de lectură variat, începea să aibe şanse de realizare [140]. Braşovul era urmat în 1900 de despărţămîntul Blaj cu 11 biblioteci stabile (fiecare cu circa 40—50 cărţi) [141] şi Timişoara cu 10 biblioteci ambulante [142]. În următorii doi ani numărul bibliotecilor din Timişoara creşte vertiginos, ajungînd la sfîrşitul anului 1902 la 16 biblioteci ambulante [143].

În afara bibliotecilor populare ale Asociaţiunii, în comune mai funcţionau biblioteci parohiale şi şcolare, acestea bucurîndu-se de multe ori de sprijinul conducerii Asociaţiunii [144]. Cu ocazia întocmirii situaţiilor statistice pe baza rapoartelor, în anul 1908 se consemnau încă vreo 75 biblioteci parohiale şi şcolare [145]. În anul următor, în răspunsurile primite de la 23 despărţăminte, se menţionau 54 biblioteci parohiale şi 40 şcolare [146], iar în 1911, pe teritoriul Asociaţiunii funcţionau 275 alte biblioteci (parohiale, şcolare) [147]. În foarte multe cazuri, activitatea lor fiind condusă de aceeaşi persoană (învăţătorul sau preotul din sat), pentru a evita activitatea paralelă şi a mări eficienţa bibliotecilor, ele au fost unificate. Aşa s-a întîmplat de pildă în despărţămintele Sălişte, Sibiu şi Cluj, unde în 1911 bibliotecile populare ale Asociaţiunii au fost contopite cu cele parohiale şi şcolare [148].

Eficienţa mai mare a bibliotecilor populare nu depindea însă numai de tipul lor. La repartizarea bibliotecilor pe comune, mărimea despărţămintelor influenţa foarte mult activitatea şi bunul lor mers. Făcîndu-se sondaje în diferite despărţăminte, la adunarea generală de la Şimleu a Asociaţiunii, 7—8 august 1908, raportorii analizează mai amănunţit repartiţia bibliotecilor pe comune. Din totalul de 2.326 comune în 39 despărţăminte, nu aveau biblioteci 2.096 [149]. Făcîndu-se o comparaţie între opt despărţăminte cu 1.099 comune şi 441 membri şi alte opt despărţăminte cu 142 comune şi 569 membri [150], rezulta că primele opt aveau 69 biblioteci, iar celelalte 67, diferenţa fiind deci foarte mică [151]. Oradea, cuprinsă în prima categorie, avea 232 comune şi 60 membri în 20 agenturi. În aceste agenturi s-a înfiinţat cîte o bibliotecă cu 20 volume [152]. La fel era Timişoara, cu 108 comune, 74 membri şi 20 biblioteci

---

[140] ArhAstra, pach. 148/1902, nr. 154.

[141] *Transilvania*, nr. VI, iun. 1900, p. 62.

[142] ArhAstra, pach. 148/1902, nr. 40.

[143] *Analele*, nr. III, mai—iunie, 1902, p. 41.

[144] Conducerea Asociaţiunii a sprijinit înfiinţarea bibliotecilor şcolare. În acest scop a instituit un fond de 2000 coroane pe care l-a distribuit la cerere despărţămintelor unde erau şi biblioteci şcolare (ArhAstra, pach. 147/1901, nr. 808, 963—965).

[145] ArhAstra, pach. 184/1909, nr. 1039 (Anexa D), p. 7.

[146] Idem, pach. 187/1910, nr. 846, p. 18.

[147] ArhAstra, pach. 261/1912, nr. 1394, p. 177; *Transilvania*, nr. V, sept.—oct., 1912, p. 306.

[148] ArhAstra, pach. 261/1912, nr. 1394, p. 164; *Transilvania*, nr. V, sept.—oct., 1912, p. 375.

[149] ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 742, p. 10; *Analele*, nr. II, apr.—iul. 1908, p. 63.

[150] ArhAstra, pach. cit., p. 8; *Analele*, nr. cit., p. 62.

[151] ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 749 şi tabelul anexă, p. 1—58; *Analele*, nr. II, apr.—iul., 1908, p. 88.

[152] ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 749, p. 8 şi tabelul anexă, p. 39.

între 80—100 volume[153]. Aceste două despărțăminte aveau, în comparație cu celelalte, relativ multe biblioteci, dar numărul mare al comunelor ducea la dispersarea activității lor și la scăderea eficienței. O situație și mai dificilă era în despărțămintele cu multe comune și cu posibilități reduse de înființare a bibliotecilor: la Beiuș, de exemplu, în cele 157 comune erau 63 membri și numai trei biblioteci poporale[154]. În cealaltă categorie de opt despărțăminte, lucrurile stăteau cu totul altfel: numărul nu prea mare al comunelor pe de o parte, cel ridicat al membrilor și posibilități de organizare mai bună, pe de altă parte, au favorizat înființarea și funcționarea eficientă a bibliotecilor. În această categorie, între altele se încadrează despărțămintele Săliște[155] (15 comune, 67 membri și 22 biblioteci) și Brașov[156] (25 comune, 151 membri și 19 biblioteci).

Rezolvarea situației de mai sus s-a încercat în anii următori prin reorganizări ale despărțămintelor, reducerea teritoriului lor de activitate și sporirea numărului bibliotecilor, toate măsuri menite să echilibreze posibilitățile de activitate nu prin dispersarea celor fruntașe, ci prin ridicarea celorlalte la nivelul primelor. Repartiția bibliotecilor pe despărțăminte, precum și modificările survenite în diverși ani sînt incluse în tabelul nr. II[157]. Lipsesc din tabel datele pentru anii 1904—1906, pentru care nu există rapoarte cu date complete și sigure.

Tabel II. Despărțăminte cu biblioteci (pe ani)

Nr. bibliot.	1903	1907	1908	1909	1910	1911	1912	1913	1914
1—10	27	25	26	26	27	29	36	35	40
11—20	2	7	10	9	9	7	10	14	15
21—30		2	5	5	6	6	6	6	6
31—40						2	2	1	1
peste 40								1	1
Total despărțăminte	29	34	39	40	42	44	54	57	65
Total bibl.	108	230	295	337	375	442	501	594	626

153 ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 749; tabelul anexă, p. 56; *Transilvania*, nr. II, apr.—iul. 1908, p. 88.

154 ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 749, p. 8 și tabelul anexă, p. 8; *Transilvania, l.c.*

155 ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 749, p. 8 și tabelul anexă, p. 48 (aici figurează numai cu 20 biblioteci); *Transilvania, l.c.*

156 ArhAstra, *l.c.* și tabelul anexă. p. 20; *Transilvania, l.c.*

157 Tabelul a fost întocmit pe baza datelor cuprinse în: ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 742, tabelul anexă, p. 1—58; *Analele*, nr. II, mai—iun. 1904, p. 78—80; *Transilvania*, nr. II, apr.—iul. 1908, p. 65—80, 88; nr. III, iul.—sept. 1909, p. 278; nr. 3, mai—iun. 1910, p. 263; nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 554—592; nr. V, sept.—oct. 1912, p. 375—408; nr. IV—V, iul.—oct. 1913, p. 294—316; nr. 7—9, 1 sept. 1914, p. 252—294; nr. 7—12, 1 dec. 1915, p. 143—144; pentru totalul bibliotecilor cf. tabelul I.

Referitor la datele cuprinse în tabelul de mai sus, se impun unele precizări de detaliu. În 1903 din cele 27 despărţăminte, 12 aveau cîte o bibliotecă, 13 despărţăminte dispuneau de 2—10 biblioteci, singurul cu 10 biblioteci fiind Blajul [158]. Cele două despărţăminte cu peste 10 biblioteci erau Braşovul cu 16 şi Timişoara cu 20 [159].

Cum s-a mai spus, pentru anii 1904—1906 lipsesc datele exacte, cu toate insistenţele conducerii de a i se trimite rapoarte. În anul 1904, s-au remarcat în acţiunea de înfiinţare a bibliotecilor despărţămintele Timişoara (20 bibl.), Braşovul (17), Blaj, Bistriţa, Cluj şi Sătmar-Ugocea [160]. Dintre cele de mai sus Clujul s-a remarcat prin elaborarea unui plan de „lucrare economică şi culturală", al cărei obiectiv final vizà, între altele, şi înfiinţarea cîte unei biblioteci populare în fiecare comună [161]. În anul următor, nu se produc schimbări importante: locurile fruntaşe le ocupă tot Timişoara (rămîne cu 20), Braşov (mai înfiinţează una, ajungînd la 18), Blaj, Cluj, Sătmar, cărora li se adaugă şi Sebeş [162]. Raportul pe anul 1906 este de asemenea sărac în informaţii privind bibliotecile, limitîndu-se la notarea totalului lor, la evidenţierea unor despărţăminte pentru desfăşurarea activităţii lor şi la constatarea că mai sînt despărţăminte fără biblioteci [163]. Situaţia existentă se pare că a nemulţumit conducerea Asociaţiunii care a simţit necesitatea luării unor măsuri menite să stimuleze eforturile despărţămintelor îndreptate spre înfiinţarea bibliotecilor [164]. Urmările s-au văzut chiar în anul următor, cînd numărul bibliotecilor a crescut cu nu mai puţin de 108, evidenţiindu-se din nou despărţămintele Cluj şi Sălişte, ambele cu peste 20 de biblioteci [165]. Continuă să existe, totuşi, despărţăminte fără biblioteci. Au raportat în acest sens despărţămintele Aiud, Teiuş, Mercurea, Oraviţa, Mociu, Vîrşeţ, care au încercat să suplinească lipsa bibliotecilor prin distribuire de cărţi [166]. În 1908 continuă creşterea simţitoare a numărului bibliotecilor şi este de menţionat că unele despărţăminte, dintre cele care au raportat [167], făceau eforturi susţinute în acest sens: Bradul şi Sătmarul, care aveau înainte cîte 7 biblioteci [168], au ajuns acum primul la 26, iar la doilea la 21. Acţiunea celor două despărţăminte de mai sus s-a bucurat de sprijinul concret al conducerii Asociaţiunii care s-a îngrijit să asigure, de exemplu, Sătmarului înzestrarea cu cărţi pentru 10 biblioteci [169].

Noi corective şi metode se aduc activităţii de înfiinţare şi susţinere a bibliotecilor la adunarea Asociaţiunii din anul 1908, de la Şimleu. Între altele se discută

158—159 ArhAstra, pach. 178/1908, nr. 901/1904, f. 6; *Analele*, nr. III, mai—iun. 1904, p. 78—80.

160 ArhAstra, pach. 178/1908, nr. 905/1905, p 28; *Analele*, nr. I, ian.—febr. 1905, p. 6, 12—15.

161 *Solia Satelor*, nr. 51, 8/21 dec. 1913, p. 4.

162 *Analele*, nr. IV, iul.—dec. 1906, p. 80.

163 ArhAstra, pach. 175/1907, nr. 845, p. 6, 17—18; nr. III, iul.—sept. 1907, p. 70—71.

164 Se va reveni la tratarea măsurilor Asociaţiunii în acest domeniu (infra, p. 319—320).

165 ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 742, tabelul anexă, p. 26, 48; cf. *Transilvania*, nr. II, apr.—iul. 1908, p. 88.

166 ArhAstra, tabelul anexă citat, p. 6, 36, 38, 42, 57; *Transilvania, l. c.*

167 De pildă, desp. Sălişte n-a înaintat în acest an raport (*Transilvania*, nr. III, iul.—sept. 1909, p. 278).

168 ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 742, tabelul anexă, p. 18, 51; *Transilvania*, nr. III, apr.—iul. 1908, p. 88.

169 *Transilvania*, nr. III, iul.—sept. 1909, p. 278; nr. IV, oct.—dec. 1909, p. 221.

elaborarea unui plan concret de înfiinţare[170], precum şi metodele care puteau înlesni crearea şi funcţionarea bibliotecilor[171]. Asemenea măsuri nu lipsesc nici în anii următori[172]. În 1909 se evidenţiază despărţămintele Brad, Braşov, Oradea, Sătmar-Ugocea. Şimleu, toate cu peste 20 biblioteci[173] şi care se vor menţine pe locurile fruntaşe şi în anii următori[174]. Pentru prima dată sînt consemnate, în 1911, despărţăminte cu peste 30 biblioteci: Năsăud (33) şi Şimleu (38)[175], cărora li se adaugă în anul următor Diciosînmartin (36)[176], iar în 1913 ultimul dintre despărţămintele menţionate ajunge la 42[177]. Activitatea despărţămîntului Diciosînmartin de creare a bibliotecilor a fost în aceşti ani dintre cele mai susţinute şi s-a desfăşurat într-un ritm foarte intens. Tot între realizările de seamă trebuie consemnate activităţile despărţămintelor Cluj şi Năsăud care au reuşit, în 1911, să aibe biblioteci în fiecare din agenturile lor[178].

Căutările în domeniul organizatoric, menite să găsească metodele cele mai potrivite pentru asigurarea unei eficienţe sporite a bibliotecilor au fost diferite. Din cele de mai sus s-a observat acţiunea extensivă de creare a numeroase biblioteci, chiar dacă fondurile de cărţi erau uneori mici. Alte despărţăminte însă preferau comasările, unificările a două sau mai multe biblioteci şi crearea, în urma acestor unificări, a unor biblioteci mai mari, mai bine înzestrate, cu fonduri variate. Între ele menţionăm despărţămîntul Sălişte, căruia, în 1910, îi scade numărul bibliotecilor de la 22 la 12, toate cu număr mare de cărţi[179] şi despărţămîntul Şimleu, unde numărul bibliotecilor scade, în 1912, de la 38 la 21, ştiindu-se totodată de crearea în acelaşi an a unei biblioteci a despărţămîntului cu 300 volume[180].

În rapoartele din unii ani sînt menţionate despărţăminte fără biblioteci[181]. Ele fac însă parte, de obicei, din categoria despărţămintelor nou create. Aşa se explică de ce în 1912 nu aveau biblioteci Hălmagiu, Oraviţa şi Şercaia[182], pentru ca în anul următor primele două să dispună de patru biblioteci, iar ultimul de 17[183].

---

[170] Idem, nr. III, aug.—sept. 1908, p. 179.

[171] De ex., circulara nr. 1168 (1908) privind înfiinţarea de biblioteci cu ocazia ţinerii prelegerilor populare (ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 1168, coala 1—2; *Transilvania*, nr. IV, oct.—dec. 1908, p. 221).

[172] De ex. circularele nr. 1831 şi 2044 (1912), (*Transilvania*, nr. VI, nov.—dec. 1912, p. 570—571, 576—577).

[173] *Transilvania*, nr. 3, mai-iun. 1910, p. 263.

[174] 1910: *idem*, nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 554—592; 1911: ArhAstra, pach. 261/1912, nr. 1394, tabel anexă, p. 164—177; *Transilvania*, nr. V. sept.—oct. 1912. p. 375—386; 1912: *idem*, nr. IV—V, iul.—oct, 1913, p. 299—302, 309, 312—313; 1913: *idem*, nr. 7—9, 1 sept. 1914, p. 252—292.

[175] *Transilvania*, nr. V, sept.—oct. 1912, p. 400, 405.

[176] Raportul desp. Diciosînmartin (28 aug. 1912), în MuzIstCluj, inv. M. 926, p. 1—2, consemnează 36 biblioteci; în tabelul publicat în *Transilvania*, nr. IV—V, iul.—oct. 1913, p. 302, numărul este greşit.

[177] *Transilvania*, nr. 7—9, 1 sept. 1914, p. 293.

[178] *Idem*, nr. V, sept.—oct. 1912, tabel anexă XI, p. 407—408.

[179] *Idem*, nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 572.

[180] *Idem*, nr. IV—V, iul.—oct. 1913, p. 313.

[181] De ex., în 1910 şapte desp. raportează că n-au biblioteci (*idem*, nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 554—592).

[182] *Idem*, nr. IV—V, iul.—sept. 1913, p. 296, 304, 308—310, 312.

[183] *Idem*, nr. 7—9, 1 sept. 1914, p. 252—292.

În anul 1914 activitatea Asociaţiunii a continuat în mod normal pînă la sfîrşitul lunii iulie cînd s-a decretat mobilizarea generală. Această situaţie a zdruncinat mersul normal şi începînd cu acest an nu s-a mai putut ţine nici o adunare generală a Asociaţiunii [184]. Din Raportul general pe anul 1914 desprindem că din 87 despărţăminte existente au ţinut adunările cercuale 18, adică 1/5, şi n-au putut ţine 69 [185], adică 4/5. Cu toate acestea s-au mai înfiinţat agenturi şi biblioteci, ajungîndu-se, la sfîrşitul anului, la 523 agenturi şi 626 biblioteci populare [186].

În anii ce au urmat, condiţiile fiind şi mai grele, activitatea despărţămintelor a fost cu totul redusă. Numărul lor, al agenturilor şi bibliotecilor a rămas acelaşi [187]. Întreaga activitate a fost redusă la împărţirea de cărţi, iar în zonele cuprinse de război, ea nu exista [188]. Sînt edificatoare în acest sens rapoartele unor despărţăminte: Panciova informează că datorită operaţiilor de război şi-a redus activitatea la „prevederea cu lectură a soldaţilor în trecere" [189]; acelaşi lucru îl declară şi Oradea [190]; despărţămîntul Făgăraş raportează că întreaga activitate s-a redus la lecturile tinerilor şi împrumutarea de cărţi soldaţilor şi răniţilor din spitale [191].

Activitatea Asociaţiunii a început a fi refăcută, dar pe alte baze, abia după cinci ani, în 1919, în noile condiţii de după război, cînd acţiunea de înfiinţare a bibliotecilor cunoaşte o amploare deosebită [192]. Eforturile ce vizau fondarea de biblioteci au fost îndrumate şi coordonate de conducerea Asociaţiunii, despărţămintelor şi agenturilor revenindu-le sarcina de a crea, cu toate mijloacele ce le stăteau la dispoziţie, cît mai multe biblioteci populare, nu atît în centrul despărţămîntului, cît mai ales în comune. Deşi despărţămintele aveau la dispoziţia lor, pentru necesităţi proprii, 20% din veniturile încasate, această sumă era neîndestulătoare pentru a pune bazele bibliotecilor în fiecare agentură. Sprijinul acordat de „Astra" era şi el destul de redus pentru a putea face faţă situaţiei. De aceea, a rămas la latitudinea fiecărui despărţămînt de a găsi mijloacele şi căile cele mai bune pentru strîngerea fondurilor destinate acestui scop. De aici rezultă deosebiri şi particularităţi în funcţie de posibilităţile fiecărui despărţămînt.

O primă sursă o constituiau donaţiile de cărţi făcute despărţămîntului de către conducerea Asociaţiunii pentru a înlesni crearea unei biblioteci. Dintre cărţile donate, majoritatea o formau numere din colecţia Biblioteca Populară şi pentru a crea o bibliotecă cu un fond îndeajuns de variat, erau necesare completări importante. În acest scop, despărţămintele utilizau posibilitatea de a strînge fonduri speciale, destinate fie înfiinţării de noi biblioteci, fie completării inventarului celor existente. Sursele de obţinere

---

184 ArhAstra, pach. 411/1915, nr. 1025, p. 2—3; *Transilvania*, nr. 7—12, 1 dec. 1915, p. 102.

185 ArhAstra, pach. citat, p. 5—6; *Transilvania*, nr. cit., p. 102.

186 ArhAstra, pach. cit., p. 13; *Transilvania*, nr. cit., p. 105.

187 ArhAstra, pach. 411/1916, nr. 900. coala 1.

188 Ibidem.

189 Idem, pach. 411/1915, nr. 431.

190 Idem, pach. 411/1916, nr. 195.

191 Idem, pach. 411/1916, nr. 473.

192 *Transilvania*, nr. 1, mai 1920, p. 124; nr. 5—9, sept. 1920, p. 559—560.

a fondurilor le constituiau serbările culturale cu program, contribuţiile şi donaţiile făcute despărţămîntului de diferite instituţii sau chiar de particulari.

Pentru a concretiza cele de mai sus menţionăm doar cîteva despărţăminte, unde tinerimea studioasă şi ceilalţi membri au răspuns cu însufleţire apelului lansat de conducere. Cu scopul strîngerii fondurilor necesare punerii bazelor unor biblioteci s-au organizat serbări culturale (Cincul Mare[193], Mititei[194], Prundul Bîrgăului, Mociu[195]), reprezentaţii teatrale susţinute de tineri (Bucerdea Vinoasă[196], Homorod, Făget-Blaj, Uzdin, Cohalm[197], Viştea de Jos[198], Lăscud[199] etc.), spectacole susţinute de meseriaşi (în 15/28 aprilie 1902 la Pecica)[200], concerte însoţite de reprezentaţii teatrale (Comloşul Mare[201], Bistriţa[202]), petreceri (Turda[203], Diciosînmartin[204], Cîmpeni[205]), s-au creat formaţii corale (Lăscud)[206] etc. Tot pentru înlesnirea strîngerii fondurilor necesare bibliotecilor, Societatea de diletanţi a tineretului studios din Braşov donează o parte din veniturile sale de la spectacole[207], iar învăţătorul George Zach din Pomi contribuie la punerea bazelor unor biblioteci prin donarea fondurilor încasate la mai multe serbări şcolare[208].

Sprijinind orice acţiune culturală mai importantă, băncile româneşti transilvănene acordă ajutor şi pentru înfiinţarea a cît mai multe biblioteci, pentru pătrunderea cărţilor în cele mai îndepărtate sate. Banca Albina, de pildă, face donaţii însemnate (a. 1900) despărţămîntului Trei Scaune, nou organizat[209], Banca Bistriţana[210] pentru bibliotecile din despărţămîntul Bistriţa, Banca Silvana[211] se angajează să înfiinţeze, din mijloacele sale, două biblioteci populare, iar băncile Economul[212] şi Sătmăreana[213] au sprijinit prin donaţii bibliotecile din despărţămintele Cluj şi, respectiv, Sătmar.

Tot pentru strîngerea fondurilor băneşti şi a cărţilor o serie de despărţăminte deschid colectă pentru toţi cei care voiau să ajute sub orice formă această acţiune. La şedinţa despărţămîntului Sătmar din 30 august 1908 se cerea conducerii Asociaţiunii să facă apel la toţi cărturarii din toate ţinuturile ca aceştia să contribuie prin

193 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 17, 23 ian./4 febr. 1900, p. 6.
194 *Foaia Poporului*, nr. 28, 9/12 iulie 1900, p. 233.
195 ArhAstra, pach. 147/1901, nr. 945.
196 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 191, 27 aug./9 sept. 1900, p. 5.
197 *Foaia Poporului*, nr. 11, 12/25 martie 1900, p. 129—130.
198 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 18, 24 ian./6 febr. 1904, p. 3.
199 Idem, nr. 67, 24 mart./6 apr. 1904, p. 3.
200 Petre Oalde, în *Revista Bibliotecilor*, nr. 10, 1966, p. 618.
201 *Ibidem*, p. 619.
202 ArhAstra, pach. 143/1901, nr. 79.
203 *Telegraful Român*, nr. 84, 27 iul./9 aug. 1900, p. 344.
204 MuzIstCluj, inv. M. 442.
205 *Telegraful Român*, nr. 42, 15/28 apr. 1900, p. 167.
206 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 86, 16/29 apr. 1901, p. 4.
207 *Transilvania*, nr. VI—VII, iul.—aug. 1901, p. 136.
208 *Foaia Poporului*, nr. 10, 5/18 martie 1900, p. 110—111.
209 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 240, 28 oct./11 nov. 1900, p. 2.
210 ArhAstra, pach. 150/1902, nr. 511.
211 Idem, pach. 170/1906, nr. 886.
212 *Transilvania*, nr. 3, mai—iunie 1905, p. 55—56.
213 *Ţara Noastră*, nr. 34, 19 aug. 1907, p. 564.

colecte la îmbunătăţirea sistemului bibliotecilor populare [214]. Deşi Comitetul n-a lansat un apel special în această privinţă, fiecare despărţămînt, cu aprobarea conducerii, a adresat o chemare tuturor celor ce aveau posibilităţi să contribuie fie cu sume băneşti, fie cu cărţi: deschid colecte sau creează fonduri speciale destinate fiinţării sau îmbogăţirii inventarului bibliotecilor despărţămintele: Cluj [215], Turda [216], Oradea [217], Mociu (în ultimul se creează un fond special, început cu importanta donaţie a lui Amos Frîncu şi purtînd numele lui Grigore Maior, în memoria celui ce a fost întemeietorul bibliotecilor populare ambulante) [218].

Nu lipseau, desigur, nici donaţiile particulare, multe din ele, e adevărat, importante nu din punctul de vedere al cuantumului cît, mai ales, datorită semnificaţiei lor. Aşa de pildă, învăţătorul Emilian Novacovici din Răcăşdia (desp. Oraviţa) a prezentat conducerii Asociaţiunii lucrarea „Folcloristica din Răcăşdia şi jur", cu rugămintea de a i se permite ca jumătate din venitul cărţii să fie destinat înfiinţării unei biblioteci în comună [219]. Alte donaţii sînt semnalate la Braşov (din partea lui A. Mureşianu, M. Baiulescu [220], a Reuniunii femeilor române) [221], pentru biblioteca satului Vaca — desp. Brad — (din partea lui Nicolae Iorga şi a Academiei Române) [222], pentru despărţămîntul Oradea (donaţia lui I. Vulcan) [223] şi, cea mai mare dintre toate, din partea lui V. Stroescu, în valoare de 25.000 coroane, pentru înfiinţarea de biblioteci şi tipărire de cărţi [224]. Lista donatorilor ar putea fi continuată, între ei întîlnindu-se numele aproape tuturor scriitorilor şi oamenilor de ştiinţă ardeleni, bănăţeni, maramureşeni, din România veche.

Din colecţia „Biblioteca Populară a Asociaţiunii", ce a început să apară în anul 1900, tipărind o serie de publicaţii cu caracter popular, conducerea Asociaţiunii a pus la îndemîna tuturor despărţămintelor care le-au solicitat cărţi pentru înfiinţarea sau îmbogăţirea bibliotecilor. Numai în anul 1900 conducerea „Astrei" a trimis publicaţii despărţămintelor Timişoara (200 exemplare, cu care s-a propus înfiinţarea altor patru noi biblioteci ambulante) [225], Trei Scaune, Ciuc [226] şi Oşorhei [227], iar în anii următori des-

---

214 *Transilvania*, nr. IV, oct.—dec. 1908, p. 205.
215 ArhAstra, pach. 150/1902, nr. 548.
216 Idem, pach. 150/1902, nr. 689.
217 Idem, pach. 147/1901, nr. 944.
218 Idem, pach. 154/1903, nr. 922; *Gazeta Transilvaniei*, nr. 155, 15/28 iulie 1905, p. 3.
219 ArhAstra, Procese Verbale, reg. 73/1903, nr. 471.
220 ArhAstra, pach. 148/1902, nr. 154.
221 *Transilvania*, nr. II, mart.—apr. 1903, p. 38.
222 *Ţara Noastră*, nr. 15, 8 apr. 1907, p. 244.
223 ArhAstra, pach. 163/1905, nr. 980.
224 Idem, pach. 411/1913, nr. 1441, p. 22—23. Pînă la război s-a reuşit doar tipărirea cărţilor, iar bibliotecile au fost create abia în 1919 (idem, pach. 411/1915, nr. 1025, p. 13); *Transilvania*, nr. 5—9, sept. 1920, p. 560).
225 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 111, 20 mai/2 iun. 1901; ArhAstra, pach. 148/1902, nr. 40.
226 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 240, 29 oct./11 nov. 1900, p. 2.
227 ArhAstra, Procese Verbale, reg. 68/1900, nr. 177.

părțămintele Huedin, Cohalm[228], Mediaș[229], Brașov[230], Făgăraș[231], Săliște[232], Orșova[233] etc. Condiția cu care se expediau publicațiile era ca ele să intre în bibliotecile Asociațiunii[234].

O acțiune unică s-a început în anul 1904/5 în câteva despărțăminte (Cluj, Agnita, Orăștie), prin străduințele de a pune temei bibliotecilor populare mari, înzestrate numai cu cărți apărute în colecția Biblioteca Populară a Asociațiunii. În acest scop conducerea Asociațiunii a pus la dispoziția acelor despărțăminte 800 exemplare din broșurile apărute, menite să constituie fondul de început al unor biblioteci. Adunarea generală a recomandat acest procedeu tuturor despărțămintelor care nu dispuneau de mijloace materiale necesare pentru a înființa singure biblioteci[235], iar conducerea Asociațiunii, la cererea despărțămintelor, a distribuit, în anul 1905, 3162 exemplare[236] și în 1906, 5548 exemplare[237], fie pentru crearea de noi biblioteci, fie pentru amplificarea celor existente.

Instalarea noilor biblioteci se făcea în cadru festiv, cu participarea trimisului conducerii despărțămîntului, în cazul agenturilor, sau chiar al Asociațiunii, în cazul bibliotecii centrale a despărțămîntului. Acolo unde nu exista încă nici o agentură, ea se înființează cu această ocazie, fiind o condiție *sine qua non* pentru instalarea unei biblioteci. Din numeroasele exemple ce se pot da, menționăm că la festivitatea deschiderii bibliotecii despărțămîntului Turda, Valeriu Moldovan a vorbit „Despre însemnătatea bibliotecilor populare"[238]. La fel, în despărțămîntul Bistrița, cu ocazia inaugurării bibliotecii din comuna Regla, s-a aranjat o serbare culturală, unde directorul despărțămîntului a vorbit despre folosul bibliotecilor populare[239]. În despărțămîntul Sibiu, cu ocazia unei excursii culturale, la Turnișor, se pun bazele unei agenturi și biblioteci cu cărți donate de Comitet, de conducerea despărțămîntului și editura „Luceafărul"[240].

În 1907, la ședința anuală a despărțămîntului Șimleu, se face propunerea ca în fiecare comună unde se va ține o adunare cercuală să se înființeze, cu acea ocazie, și o bibliotecă populară[241]. Pentru a se reuși înființarea câte unei biblioteci în fiecare agentură și, mai mult chiar, funcționarea în fiecare comună a unei agenturi și a unei biblioteci, s-a căutat folosirea tuturor ocaziilor favorabile creării bibliotecilor. Unele dintre cele mai nimerite s-au dovedit a fi prelegerile, pe teme economice și educa-

---

228 Idem, pach. 144/1901, nr. 277, 377.
229 Idem, Procese Verbale, reg. 73/1902, nr. 714.
230 *Transilvania*, nr. VI, apr.—iun. 1907, p. 73.
231 ArhAstra, Procese Verbale, reg. 75/1904, nr. 568.
232 *Telegraful Român*, nr. 73, 1/14 iulie 1900, p. 292.
233 ArhAstra, pach. 170/1906, nr. 934.
234 Idem, Procese Verbale, reg. 71/1900, nr. 184.
235 Idem, pach. 178/1908, nr. 905/1905.
236 *Analele*, nr. IV—VI, iul.—dec. 1906, p. 80.
237 *Transilvania*, nr. III, iul.—sept. 1907, p. 64.
238 ArhAstra, Procese Verbale, reg. 70/1900, nr. 736, coala I.
239 *Analele*, nr. I, ian.—febr. 1905, p. 12.
240 *Telegraful Român*, nr. 63, 11/24 iun. 1909, p. 262.
241 ArhAstra, pach. 174/1907, nr. 909.

tive, ţinute în diferite comune. Conducerea Asociaţiunii a trimis despărţămintelor şi o circulară în acest sens[242], repetată în anii ce au urmat[243], prin care li se cerea înfiinţarea de biblioteci cu ocazia prelegerilor menţionate şi procurarea de fonduri proprii pentru înzestrarea cu cărţi a celor nou create sau completarea celor existente. În anul următor, peste 50 conferenţiari au ţinut prelegeri în mai mult de 100 sate, împărţind cu aceste ocazii peste 5 000 cărţi destinate bibliotecilor[244]. În despărţămîntul Diciosînmartin, numai în 1910, s-au ţinut 17 prelegeri, înfiinţîndu-se 15 agenturi şi biblioteci şi reactivîndu-se alte două[245]. Cu ocazii asemănătoare s-au înfiinţat biblioteci în anul 1912 în despărţămintele Beiuş, Bistriţa-Năsăud[246] şi acelaşi Diciosînmartin[247].

Dacă pînă acum ne-am referit mai mult la străduinţa conducerii Asociaţiunii şi a despărţămintelor de a înfiinţa cît mai multe biblioteci, nu trebuie să neglijăm nici activitatea propriu-zisă a bibliotecilor, modul lor de organizare, fondurile, numărul cititorilor şi activitatea de culturalizare desfăşurată prin şi cu ajutorul lor. Asupra modului de organizare şi funcţionare, Regulamentul de funcţionare (a. 1899)[248] stabilea o serie de condiţii. Astfel, funcţia de bibliotecar o putea avea fie conducătorul agenturii, fie o persoană de încredere aleasă în acest scop, de obicei învăţătorul. În cazul bibliotecilor ambulante, acolo unde nu exista o persoană care să îndeplinească permanent funcţia de bibliotecar, se împărţeau cărţi, de la sediul despărţămîntului şi de la biblioteca centrală, învăţătorilor sau unor fruntaşi ai satului[249].

Sediul bibliotecii era, în mod obişnuit, cel al despărţămîntului sau agenturii: în majoritatea cazurilor în localul şcolii[250]. La bibliotecile ambulante sediul era acelaşi cu al despărţămîntului, iar cărţile erau predate, în lădiţe, agenturii ce urma conform planificării, fiecare cu cîte un inventar. Reparaţia generală a cărţilor se făcea primăvara şi toate agenturile trebuiau să predea, la sediul despărţămîntului, bibliotecile aflate la dispoziţia lor[251]. Orarul bibliotecilor era stabilit, conform Regulamentului, de

---

242 *Transilvania*, nr. IV—VI, iul.—dec. 1906, p. 239.

243 ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 1168, coala 1—2; *Transilvania*, V, oct.—dec 1909, p. 450.

244 *Ţara Noastră*, nr. 4, 21 ian. 1907, p. 65.

245 MuzIstCluj, inv. M. 923.

246 *Transilvania*, nr. VI, nov.—dec. 1912, p. 564—565.

247 Dintre numeroasele cazuri din acest despărţămînt menţionăm pe cele de la Subpădure (la 9 iunie 1912, în prezenţa a 300 de localnici s-au ţinut prelegerile: Zaharia Boiu, „Despre scopul Asociaţiunii", Emil Călugăru „Alcoolism" şi M. Platon „Despre şcoală şi meserii", după care s-au pus bazele unei agenturi şi unei biblioteci — MuzIstCluj, inv. M. 703—705) şi Bernadea (la 19 mai 1912 s-au ţinut tot trei prelegeri după care s-au pus bazele bibliotecii; MuzIstCluj, inv. M. 696).

248 *Transilvania*, nr. III, Partea oficială, 1899, p. 64—66; cf. şi *ActaMN*, VI, 1969, p. 357—358.

249 De ex. desp. Vîrşeţ (ArhAstra, pach. 154/1903, nr. 1019) şi desp. Oraviţa (pach. 158/1904, nr. 1009).

250 *Ţara Noastră*, nr. 15, 8 apr. 1907, p. 244.

251 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 138, 22 iun./5 iul. 1907, p. 5.

fiecare agentură, de obicei duminica la amiază [252] şi uneori şi în sărbătorile legale [253].

Referitor la numărul cărţilor şi cititorilor datele disponibile sînt mai sărace din cauza lipsei rapoartelor anuale ce trebuiau înaintate conducerii Asociaţiunii. Unele despărţăminte au preferat să-şi concentreze eforturile spre înfiinţarea a cît mai multe biblioteci chiar dacă ele nu dispuneau decît de un fond minim de cărţi: Oradea avea 21 biblioteci, în fiecare agentură, cu cîte 25 volume fiecare [254], Năsăud 20 biblioteci (două ambulante), cu 30—60 volume şi un număr de 774 cititori [255], Diciosînmartin avea 21 biblioteci din care cinci cu peste 100 volume, una cu 85 şi 15 cu 42 de volume şi 301 cititori [256]. În schimb, alte despărţăminte s-au preocupat de crearea unor biblioteci mari cu inventare bogate şi variate din punct de vedere al conţinutului: Gherla are şase biblioteci cu cîte 50—100 volume şi 897 cititori [257], Sibiu, 20 biblioteci, fiecare sub 500 volume şi cu 1092 cititori [258] şi Sălişte, 12 biblioteci cu 7165 volume [259].

În anul 1909, la adunarea generală a Asociaţiunii de la Sibiu, 12—13 octombrie 1909, s-a trimis o circulară referitoare la studierea circulaţiei cărţilor din bibliotecile populare [260]. S-au adunat astfel date de la 12 despărţăminte, care aveau 184 biblioteci şi circa 5 000 cititori [261]; în anul următor, din informaţiile trimise de 22 despărţăminte reiese că erau 213 biblioteci populare şi aproximativ 6.000 cititori [262], iar în anul 1911, în datele centralizate (incomplete) figurau 429 biblioteci cu circa 26.335 volume şi aproximativ 9812 cititori [263]. Raportul menţionează că aceste informaţii nu corespund întocmai realităţii, deoarece nu toate despărţămintele au dat datele cerute, iar în ce priveşte numărul cititorilor, el nu putea fi stabilit precis, deoarece la sate, de obicei, se făceau lecturi colective [264].

Majoritatea cititorilor din biblioteci o forma tineretul, cum reiese din menţiunile unor rapoarte [265] şi-şi are în parte explicaţia în practicarea lecturilor colective, la casele sătenilor, uneori singurele posibile datorită exis-

[252] *Transilvania*, nr. III, Partea oficială, 1899, p. 66; MuzIstCluj, inv. M. 747—ag. Bazna.

[253] „Ţi-e mai mare dragul să vezi în duminici şi sărbători ţăranul venind la bibliotecă şi scoţînd cu mare cuviinţă cartea din buzunarul sumanului de lînă... o dă învăţătorului zicînd: să-mi dai aceea cu poveţele de cari ne spusesei astăzi" (*Ţara Noastră*, nr. 15, 8 apr. 1907, p. 245).

[254] *Transilvania*, nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 577.

[255] *Idem*, p. 572.

[256] Raportul desp. Diciosînmartin, 1911, MuzIstCluj, inv. M. 925.

[257] *Transilvania*, nr. cit., p. 567.

[258] *Idem*, p. 588.

[259] *Idem*, p. 579 (Orlat, 1141 volume, Sălişte 2063, Cacova 500, Aciliu 200, Amnaş 20, Galeş 118, Sibiel 776, Tilişca 927, Topîrcea 386, Gura Rîului 577, Mag 160, Vale 259).

[260] ArhAstra, pach. 184/1909, nr. 1410.

[261] Idem, pach. 187/1910, nr. 846, p. 16.

[262] Idem, pach. 197/1911, nr. 1339, p. 15 a—b.

[263] *Transilvania*, nr. 4, iul.—aug. 1911, anexa IX, p. 386.

[264] Raportul agenturii Bazna, desp. Diciosînmartin, pe anul 1910, MuzIstCluj, inv. M. 538; raportul desp. Trei Scaune, *Gazeta Transilvaniei*, nr. 174, 5/18 aug. 1901, p. 5.

[265] La Căpîlna de Jos 18 adulţi şi 67 şcolari (raportul agenturii Căpîlna de Jos, 20 iunie 1911 — MuzIstCluj, inv. M. 539); Blaj, 850 cititori, majoritatea tineri (*Transilvania*, nr. V, sept.—oct. 1912, p. 376), la fel Bazna (MuzIstCluj, inv. M. 747, 1912) şi Sita Buzăului (MuzIstCluj, inv. M. 442, 1913).

tenței unui număr mare de neștiutori de carte [266]. Fondul bibliotecilor era alcătuit din cărți cu profil diferit și (conform regulamentului) cu conținut popular, atractiv· Conducerea Asociațiunii a acordat o mare atenție fondului bibliotecilor populare, alcătuind, în 1900, un Repertoriu de cărți, menit să constituie un îndreptar în dotarea bibliotecilor și, totodată, să înlesnească comitetelor cercuale alegerea unor lecturi adecvate cititorilor cărora le erau destinate. Repertoriul cuprinde: folclor (110 titluri), cărți populare (53), literatură (129), științe naturale (9), medicină, igienă (24), literatură economică (31) [267]; a fost publicat în întregime, apoi reluat, selectiv, în presă [268].

Preocupări față de conținutul cărților bibliotecilor populare sînt cunoscute în presa vremii, ele sugerînd fondatorilor bibliotecilor unele titluri de cărți, dînd repertorii complete etc. Pentru a nu da decît cîteva exemple, menționăm articolul lui I. Pop Reteganul, „Ceva despre bibliotecile populare" în care se discută problema conținutului fondurilor [269], apelurile secretariatului Asociațiunii, adresate editorilor, pentru publicarea unui „Repertoriu bibliografic" cît mai amplu al „productelor literare" [270], apelul conducerii adresat secțiilor Asociațiunii pentru întocmirea în fiecare an a listelor de cărți, cît mai ample, care să înlesnească acțiunea de îmbogățire a fondurilor bibliotecilor [271], articolul „Biblioteci populare la sate" semnat de E. Precup [272] însoțit de o listă de cărți împărțite pe categorii, în funcție de conținutul lor.

Sursa principală de aprovizionare a bibliotecilor o formau, după cum s-a mai menționat, cărțile apărute în Biblioteca Populară a Asociațiunii, cu subiecte bine alese, destinate cerințelor bibliotecilor populare înființate. Se adaugă operele editate în Transilvania și mai ales în România, apărute în Biblioteca populară Minerva, Biblioteca Steaua sau în Biblioteca pentru toți [273].

Inventarul bibliotecilor nu putea fi însă, în condițiile date, dintre cele mai variate și adecvate, cîtă vreme procurarea cărților depindea de o mulțime de factori: persoana celui ce îndeplinea funcția de bibliotecar, posibilitățile de organizare existente, fondurile materiale ce puteau fi procurate ș.a.m.d. Se constată, pe baza unor inventare de bibliotecă, că în dotarea acestora predominau cărțile de literatură, istorie, povestiri, anec-

---

[266] O asemenea situație relatată în raportul bibliotecarului din Sita Buzăului (MuzIstCluj, inv. M. 442, 1913).

[267] *Transilvania*, nr. II—III, febr.—mart. 1900, p. 21—33.

[268] *Foaia Poporului*, 1900, nr. 16/29 apr., p. 88; nr. 17, 23 apr./6 mai, p. 199—200; nr. 18, 30 apr./13 mai, p. 212; nr. 19, 7/20 mai, p. 224.

[269] *Gazeta de Duminică*, nr. 5, 1905; cf. I. Domșa, *op. cit.*, p. 24.

[270] ArhAstra, pach. 148/1902, nr. 192.

[271] *Transilvania*, nr. IV—V, iulie 1913, p. 371.

[272] *Solia Satelor*, nr. 21, 1 iunie 1913, p. 6.

[273] De pildă, în inventarele bibliotecilor din desp. Diciosînmartin: Boziaș (MuzIstCluj, inv. M. 885); Bazna (MuzIstCluj, inv. M. 887), se menționează editurile și colecțiile din care provin: Biblioteca populară Minerva, Biblioteca pentru toți, Biblioteca Steaua.

dote — ca unele ce erau cele mai gustate și apreciate [274] — și lucrări privind cultura pămîntului și de economie politică [275].

Desigur solicitarea diferită a anumitor cărți depindea, în primul rînd, de gradul de cultură al membrilor agenturii și de felul în care erau recomandate cititorilor. Tocmai de aceea s-a acordat o mare importanță nu numai bunei desfășurări a activității bibliotecii, ci și vieții culturale în general. Pentru ca biblioteca să-și poată îndeplini cu bune rezultate munca de răspîndire a cărții era necesar ca în jurul ei să se înfiripeze o mișcare culturală în măsură să atragă cît mai mulți cititori, să se creeze condițiile propice unui contact mai strîns între bibliotecari și ceilalți membri ai „Astrei" sau nemembri. Ca urmare, conducerea Asociațiunii, conform programului ei, a hotărît ca în cadrul acțiunii mari de culturalizare, odată cu prelegerile populare să se insiste și asupra utilității bibliotecilor și să se organizeze șezători literare, împărțiri de cărți, editarea unor publicații etc. Este semnificativ în acest sens un fragment din cuvîntul de deschidere la adunarea generală din anul 1906: „Cu deosebire de vreo șapte-opt ani de zile încoace se observă în jurul societății noastre o mișcare îmbucurătoare în lucrarea pentru luminarea și îndrumarea spre cele bune a straturilor celor mari ale poporului. Despărțămintele Asociațiunii nu mai sunt... niște simple birouri pentru încasarea taxelor de la membri, ci cele mai multe dintre ele se întrec unele pe altele în înființarea de biblioteci populare... fiecare din ele caută să atragă masele pentru cartea românească" [276]. Referindu-se, în continuare, la rezultatele acestei munci asidue se spune „... în multe locuri poți vedea duminica și sărbătorile țărani de-ai noștri strînși la un loc și ascultînd cu băgare de seamă pe unul dintre ei, care cetește din vreo gazetă sau din vreo carte poporală..." [277].

Urmărind necesitatea înjghebării în despărțăminte și mai ales în agenturi a unei vieți culturale, conducerea Asociațiunii a considerat șezătoarea literară ca unul din cele mai potrivite mijloace de a face cunoscută cartea și de a face propagandă cărților din biblioteci. În acest sens, circulara nr. 1168/1908 trimisă de O. Tăslăuanu tuturor despărțămintelor, la 10 dec. 1908, cere: „comitetele cercuale vor face apel la întreaga cărturărime de

---

[274] Inventarele bibliotecii din desp. Diciosînmartin cuprind opere literare (V. Alecsandri, M. Sadoveanu, I. B. Deleanu, Al. Vlahuță, G. Coșbuc, I. Creangă, I. Slavici, N. Filimon, Șt. O. Iosif, Gr. Alexandrescu, Anton Pann, D. Bolintineanu, O. Goga, M. Eminescu, I. Agîrbiceanu, E. Gârleanu, Th. Speranția, D. Zamfirescu, P. Ispirescu, H. Sienkiewicz, D. Defoe, De Coster), cărți populare: Istoria preafrumosului Arghir și Elena, Viața și fabulele lui Esop; culegeri de folclor, opere istorice (de N. Iorga, I. Lupaș, N. Bălcescu), de economie agrară, drept etc. (MuzIstCluj, inv. M. 888).

[275] *Telegraful Român*, nr. 80, 20 iul./4 aug. 1908, p. 330. La Lăscud (desp. Diciosînmartin), cele mai solicitate cărți în 1910 erau: „Istoria lui Mihai Viteazul" de N. Bălcescu, „Povestea unei coroane de oțel" de G. Coșbuc, „Cărticica Plugarului", „Neamul Românesc" de N. Iorga; din literatură „Ciocoii vechi și noi" de N. Filimon, poeziile lui M. Eminescu, D. Bolintineanu, O. Goga (MuzIstCluj, inv. M. 541). Cam aceleași opere au fost solicitate și în Bazna (MuzIstCluj, inv. M. 538).

[276] *Gazeta Transilvaniei*, nr. 200, 10/23 sept. 1906, p. 2.

[277] *Ibidem.*

pe teritoriul despărțămîntului să țină prelegeri, să aranjeze șezători la sate, duminica și sărbătorile..."[278]. La apelul conducerii Asociațiunii au răspuns o serie de despărțăminte, unele dintre ele dînd agenturilor chiar instrucțiuni detaliate de organizare și desfășurare a șezătorilor literare. Este cazul despărțămintelor Blaj, Brad, Hațeg, Sibiu[279].

Activitatea de organizare și susținere a șezătorilor literare a fost extrem de bogată; în legătură cu ea sînt necesare unele exemplificări. Înainte însă de a le face este de precizat că de cele mai multe ori numele de șezători literare nu acoperă conținutul, pentru că alături de lecturile și povestirile cu caracter literar erau prezente cele istorice și pe teme practice, economice. La Sebeșul Mare, de pildă, la șezătorile ținute în localul școlii, alături de citirea poeziilor din opera lui V. Alexandri și G. Coșbuc, s-au prezentat cărți despre pomărit, grădinărit, oierit[280]. Agentura Cristian, din despărțămîntul Sibiu, și-a stabilit chiar o tematică a șezătorilor[281], în cadrul cărora uneori se adunau și fonduri pentru susținerea bibliotecii[282]. La aceste șezători de duminică și joi seara, alături de producțiuni ale școlarilor, s-au prezentat și dezbătut pe rînd probleme de istorie, economie, folclor, medicină etc., folosindu-se ca material documentar cărțile din bibliotecă[283].

Conducerea Asociațiunii a remarcat deseori importanța deosebită a șezătorilor pentru împlinirea țelurilor ei. Ele trezeau „între țăranii neștiutori de carte interesul față de scris și citit" și tot ele dădeau „viață scrisului și cititului pe care le învață cei ce urmează cursurile de analfabeți"[284]. De aici desele apeluri ale Asociațiunii pentru organizarea șezătorilor și interesul manifestat pentru ele[285].

În munca de organizare și susținere a programului șezătorilor a participat și tinerimea universitară din Cluj. Ea a lansat un apel în organul ei de presă, intitulat „Noi", unde cheamă pe toți tinerii să participe la opera de „emancipare culturală a țărănimii"[286]. Răspunsurile n-au încetat să vină: tinerii din Cîmpeni au ținut în 1913, 32 conferințe în cadrul șezătorilor organizate de ei[287]; în același an în alte despărțăminte au avut loc 47 șezători culturale, remarcîndu-se, prin numărul lor ridicat, cele din Zărnești (13) și Mercurea(8)[288].

---

278 *Transilvania*, nr. IV, oct.—dec. 1908, p. 221.

279 ArhAstra, pach. 179/1908, nr. 1031; *Transilvania*, nr. IV, oct.—dec. 1909, p. 212; *Telegraful Român*, nr. 138, 18/31 dec. 1908, p. 570.

280 *Telegraful Român*, nr. 12, 29 ian./11 febr. 1908, p. 46—47.

281 *Foaia Poporului*, nr. 2, 11/24 iun. 1909, p. 14, 25.

282 *Telegraful Român*, nr. 34, 29 mart./11 apr. 1911, p. 153.

283 Spicuim din cîteva programe: în 4 dec. 1909 s-a discutat: despre bancă și cambii, agricultură (art. lege XII din 1894), despre procese, modul de creștere al copiilor și s-a recitat „Peneș Curcanul"; în 18 dec. „Ce ne învață istoria", „Obîrșia neamului nostru", „Romanii—Dacii" (*Foaia Poporului* nr. 3, 18/31 ian. 1909, p. 26).

284 *Transilvania*, nr. VI, nov.—dec. 1912, p. 570—571.

285 ArhAstra, pach. 162/1913, nr. 1441, p. 22.

286 *Noi*, nr. 2—3 iul./aug. 1913, p. 31.

287 *Idem*, nr. 5, 15 oct. 1913, p. 70.

288 *Transilvania*, nr. 7—9, 1 sept. 1914, p. 294.

Un alt mijloc folosit de conducerea Asociaţiunii pentru a răspîndi şi a face cunoscută cartea pînă în cele mai îndepărtate sate a fost împărţirea gratuită cu diferite ocazii a cărţilor şi gazetelor destinate sătenilor. Cărţile şi în general publicaţiile sortite distribuirii gratuite erau achiziţionate fie din fondurile Asociaţiunii, fie din fondurile despărţămintelor şi împărţirea lor se făcea direct de conducerea Asociaţiunii, cu prilejul adunărilor generale ale acesteia sau cu alte ocazii, cît şi de conducerea despărţămintelor. Împărţirea gratuită de cărţi făcută cu prilejul adunărilor generale a devenit un obicei după adunarea de la Sibiu (12—13 octombrie 1909), unde secretarul Asociaţiunii a făcut o propunere în acest sens [289].

Distribuiri însemnate de publicaţii făcute direct de conducerea Asociaţiunii au avut loc la adunările ei generale de la Băile Herculane (1000 scrieri populare, împărţite în stocuri de 20—80 cărţi cu conţinut variat şi predate grupurilor de ţărani) [290], Dej (800 exemplare din „Biblioteca Populară a Asociaţiunii" şi 200 alte exemplare) [291], Bistriţa (1000 broşuri şi 1000 numere din noua publicaţie a Asociaţiunii destinată satelor „Ţara Noastră") [292] etc. Acestora li s-au adăugat distribuirile făcute de despărţăminte — indiferent dacă erau publicaţii achiziţionate din fondurile proprii sau puse la dispoziţia lor de conducerea Asociaţiunii [293] — cu ocazia adunărilor cercuale şi cu alte prilejuri. Pentru a da o imagine asupra acestor distribuiri, făcute de aproape toate despărţămintele, menţionăm pe cele din Timişoara (1904—1140 exemplare) [294], Cluj (50 exemplare din „Cărţile Săteanului român" [295] numai la Feleac [296]), Vîrşeţ (90 broşuri în 1903) [297], Beiuş, Bistriţa, Blaj, Bocşa, Braşov, Oraviţa, Sibiu şi Timişoara [298]. Alte despărţăminte, pentru a-şi asigura un fond constant de publicaţii destinat distribuţiilor gratuite, s-au abonat la foile populare ce apăreau. Între ele figurează despărţămintele Lipova, Năsăud, Abrud-Cîmpeni, Timişoara şi Mociu [299]. Acţiunea de distribuire gratuită de publicaţii a luat o şi mai mare amploare după 1914, cînd conducerii Asociaţiunii i s-au cerut cărţi de către bibliotecile populare din unităţile militare, spitale etc.

Această împărţire de publicaţii nu trebuie considerată în nici un caz drept o simplă operă de „binefacere" a Asociaţiunii; ea se înscrie în ţelurile mari ale „Astrei", iar urmările unor asemenea distribuiri nu au fost dintre cele neglijabile, din moment ce ele vizau mai ales satele foarte îndepărtate, precum şi pe cele care nu dispuneau de biblioteci populare [300].

---

289 ArhAstra, Procese Verbale, reg. 73/1902, nr. 562.
290 *Telegraful Român*, nr. 107, 26 sept./9 oct. 1900, p. 440.
291 ArhAstra, Procese Verbale, reg. 74/1903, nr. 558.
292 Idem, pach. 175/1907, nr. 923.
293 Numărul de cărţi puse la dispoziţia despărţămintelor de Asociaţiune este ridicat: în 1909—6240 publicaţii cumpărate ori tipărite de Asociaţiune (*Transilvania*, nr. 3, mai—iun. 1910, p. 202), în 1910—6038 broşuri (ArhAstra, pach. 197/1911, nr. 1339), în 1911—12421 broşuri (*Transilvania*, nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 563).
294 *Transilvania*, nr. I, ian.—febr. 1905, p. 6.
295 Apăreau într-o colecţie editată de revista „Răvaşul" din Cluj (*Telegraful Român*, nr. 51, 13/26 mai 1904, p. 203).
296 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 106, 13/20 mai 1905, p. 4.
297 ArhAstra, pach. 154/1903, nr. 1014.
298 *Gazeta Transilvaniei*, nr. 167, 29 iul./11 aug. 1903, p. 3.
299 *Ibidem*.
300 *Transilvania*, nr. 5, sept.—oct. 1912, p. 306.

Distribuirile de cărţi au devenit, în felul acesta, înlocuitoarele bibliotecilor în satele unde ele nu existau şi nimerite prilejuri pentru a ţine la curent, cu publicaţiile nou apărute, bibliotecile populare de pretutindeni.

Tot pentru a se înlesni răspîndirea cărţii despărţămintele au încercat să editeze unele publicaţii întrebuinţînd în acest scop resursele materiale de care dispuneau. Asemenea acţiuni, date fiind condiţiile şi posibilităţile obiective în general reduse, nu trebuie socotite drept editări continue, periodice a anume publicaţii, ci mai degrabă încercări de a completa, pe măsura putinţei despărţămintelor, listele de cărţi menite să ajungă în bibliotecile populare. Apariţia publicaţiilor era sub controlul conducerii „Astrei" care trebuia să le avizeze editarea şi, după apariţie, beneficia de un stoc de 50 exemplare ce urmau a fi trimise bibliotecilor [301].

Printre primele despărţăminte care au tipărit publicaţii cu conţinut accesibil unui cerc larg de cititori s-au aflat Lugojul [302] şi Hida-Huedin [303]. La Cluj s-a creat în 1904 chiar o colecţie [304] unde urmau să apară, după un plan [305] întocmit şi publicat de Amos Frîncu, directorul despărţămîntului, scrieri cu teme variate: morală, igienă, drept, economie şi finanţe, literatură, construcţii, monografii comunale, farmacie şi medicină, ştiinţele naturii, agricultură [306] etc. Pînă în 1908 în colecţia amintită au apărut zece numere la un preţ accesibil [307].

Contribuţia colecţiei „Biblioteca Populară a Asociaţiunii", creată încă de la sfîrşitul secolului trecut, dar care a început să activeze abia din 1900, la dotarea bibliotecilor a fost dintre cele mai substanţiale şi mai ales de la 1911 înainte cînd apariţiile editoriale au devenit periodice [308].

Bibliotecile populare au constituit pentru „Astra" unul din mijloacele pentru trezirea interesului faţă de carte şi răspîndirea a tot felul de cunoştinţe cu deosebire în mediul rural. Ea se înscrie în orientarea intelectualităţii româneşti din Transilvania spre propagarea culturii în mase care se manifestă tot mai pregnant în această vreme. Tendinţa „Astrei" de apropiere a ţelurilor activităţii sale de necesitatea ridicării culturale a populaţiei româneşti se accentuează treptat în condiţiile politice create de dualism, iar bibliotecile populare, care apar după 1872 înmulţindu-se apoi treptat, au constituit unul din cele mai nimerite şi eficiente mijloace, alături de conferinţe, comemorări, serbări folclorice etc.

În domeniul bibliotecilor populare, răspîndite în teritoriile despărţămintelor, se observă două perioade distincte în activitatea „Astrei". Prima se

---

301 ArhAstra, Procese Verbale, reg. 73/1902, nr. 169.

302 Trei broşuri cu conţinut popular (*Gazeta Transilvaniei*, nr. 167, 29 iul./11 aug. 1903, p. 3).

303 *Transilvania*, nr. 4, iul.—aug. 1911, p. 493.

304 ArhAstra, pach. 178/1908, nr. 105/1905, p. 31.

305 Cf. *Gazeta Transilvaniei*, nr. 106, 13/26 mai 1905, p. 4; *Transilvania*, nr. III, mai—iun. 1905, p. 64; ArhAstra, pach. 424/1911, nr. 1276, p. 20; *Solia Satelor*, nr. 51, 8/21 dec. 1913, p. 4.

306 *Solia Satelor*, nr. cit., p. 4—5.

307 *Călindarul de la Cluj*, Bibl. desp. Cluj, nr. 15, 1908, p. 51.

308 Activitatea extrem de bogată şi dintre cele mai importante a Bibliotecii Populare a Asociaţiunii (colecţia) va fi tratată însă cu altă ocazie.

caracterizează prin numeroase tatonări, căutări, încercări de a găsi cele mai nimerite căi de creare și funcționare a bibliotecilor populare. Ea se încheie odată cu elaborarea regulamentului de funcționare al bibliotecilor la 1899. A doua perioadă are drept caracteristici eforturile susținute ale „Astrei" de înființare, organizare și dotare a bibliotecilor, activitatea bogată a acestora și viața cultural-educativă desfășurată în jurul lor.

Cu toate acestea, străduința de a înființa și dota biblioteci populare în aproape toate comunele din despărțăminte însemna, „raportat" la posibilitățile financiare ale „Astrei" un efort considerabil. El a fost depus continuu deoarece bibliotecile creau în mediul rural baza și deschideau drumul altor acțiuni culturale desfășurate de Asociațiune. Activitatea „Astrei" în acest domeniu a beneficiat de sprijinul entuziast al instituțiilor românești, al intelectualității, fruntașilor politici etc., atît din Transilvania, cît și din România.

Prin felul în care au fost dotate bibliotecile, prin respectarea principiilor ce au stat la baza creerii fondurilor de cărți destinate lor s-a reușit constituirea unor biblioteci care, indiferent de mărime, erau în măsură să pună la dispoziția cititorilor o tematică variată, scrieri din aproape toate domeniile. Prin intermediul cărților din biblioteci sătenii au ajuns în contact cu cele mai importante opere literare create pe ambele versante ale Carpaților și din literatura universală, primeau cunoștințe de ordin istoric, economic, juridic, medical etc. Tot prin intermediul activității desfășurate de biblioteci și a celei din jurul acestora, „Astra" și-a făcut cunoscute programul și țelurile, a trezit gustul pentru citit, contribuind la micșorarea numărului neștiutorilor de carte. În biblioteci se aflau multe scrieri cu caracter istoric-politic, unele chiar oprite de a intra din România în Transilvania, în care cititorii au găsit lămuriri privind situația politică din Transilvania, explicații în stare să trezească conștiința națională și să-i îndemne să participe activ la lupta împotriva asupririi sociale și naționale.

Importanța bibliotecilor populare, a acestor focare de cultură în mediul rural, constă în aportul deosebit adus la ridicarea culturală a satelor, la progresul culturii în general și, în ultimă instanță, contribuția lor la cultivarea conștiinței naționale, la integrarea unor mase largi în procesul de afirmare națională a cărei împlinire s-a realizat la 1 decembrie 1918.

EUGENIA GLODARIU

VOLKSBIBLIOTHEKEN DER „ASTRA"

(2. Teil)

(Zusammenfassung)

In Fortsetzung des Artikels in *ActaMN*, VI, 1969, S. 347—360 wird die Schaffung und Einrichtung von Volksbüchereien zwischen 1900—1918 seitens der Gesellschaft „Astra" geschildert.

Die zahlenmässige jährliche Zunahme der Volksbibliotheken kann aus Tabelle I ersehen werden, ihre Aufteilung auf Zweigstellen aus Tabelle II. Nach 1900 geht die Einrichtung von Volksbüchereien bereits organisiert vor sich und wird nicht nur von der Leitung der „Astra", durch Anweisungen an die Zweigstellen, durch Veröffentlichung und Schenkung von Büchern, sowie durch Überwachung der einschlägigen Arbeiten gefördert, sondern auch durch öffentliche und private Stiftungen in Form von Geld oder Büchern, aus Siebenbürgen und Rumänien (von rumänischen Banken, Intellektuellen und Politikern aus Siebenbürgen, von der Rumänischen Akademie in Bukarest, von Verlegern und Privatpersonen aus Rumänien) unterstützt. Die bedeutenden Errungenschaften auf diesem Gebiet lassen sich aus der grossen Zahl von Bibliotheksgründungen (626 im J. 1914) erkennen; ihre Bestände waren mannigfaltig und umfassten eine Reihe von Fachgebieten: Literatur, Geschichte, Medizin, Landwirtschaft, Geldwesen usw.

Die Bedeutung der Bibliotheken und der in ihrem Bereich entfalteten Tätigkeit (Vorträge, literarische Abende, kostenlose Bücherverteilung) liegt in der Verbreitung des Buches auf dem Dorfe, der Ausbildung des Geschmacks am Lesen und der Verminderung des Analphabetentums, weiters in der Erweckung des Nationalbewusstseins der Leser. Dadurch wurde die Front der Kämpfer gegen soziale und nationale Unterdrückung verstärkt.